

Ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης παρουσιάζει δημοσίευσμά του περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μαραθῶνος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ. — Περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ σκευοφύλακος,
ὕπὸ *K. M. Pállh*.*

Τοῦ σκευοφύλακος τὸ ἀξίωμα (ὀφφίκιον) I. καταλέγεται ἐν τῇ πρώτῃ πεντάδι τοῦ δεξιοῦ χοροῦ τῇ τάξει τρίτον, καὶ δὴ μετὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ σακελλαρίου, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἀξιώματος τοῦ χαρτοφύλακος¹. Τούναντίον ἐν Κερκύρα ἐν τῇ περὶ τὸν Μ. πρωτοπαπᾶν ἱερᾷ πεντάδι ὁ σκευοφύλαξ ἦν τῇ τάξει δεύτερος, μετὰ τὸν σακελλαρίου, ἀλλὰ πρὸ τοῦ ἐκκλησιάρχου².

II. Δηλοῦνται καὶ διὰ τοῦ ὅρου *κειμηλιάρχου*³ καὶ *κειμηλιοφύλακος*⁴.

III. Ἐδίδοτο πρεσβυτέρους, ἔστι δ' ὅτε καὶ διακόνους⁵, ἀρχαιότερον δὲ καὶ χωρεπισκόπους⁶.

IV. Δίδοται ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα (ὀφφίκιον), ὡς εἰκός, διὰ χειροθεσίας, οὐχὶ δὲ διὰ χειροτονίας ὡς ἀνακριβῶς ἐνίστε γράφεται⁷.

* Ἐξήγησις συντετημένων λέξεων :

Act. Chiland. = Actes de Chilandar, publiés par Louis Petit et B. Kerablev, ἐν Παραρτήματι τοῦ ΙΖ' τόμου τῶν Βυζαντινῶν Χρονικῶν Πετροπόλεως, 1911.

A. D. = Acta et Diplomata. Edid. Miklosich et Müller.

A. P. = Acta Patriarchatus Constantinopolitani, edid. Miklosich et Müller.

Π. = Πατριάρχης.

Π. Ε. = Πατριαρχικά ἔγγραφα ἐκδ. ὑπὸ Κ. Δελικάνη.

Σύντ. = Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων ἐκδ. Γ. Α. Ράλλη καὶ Μ. Ποτλῆ.

¹ Προβιβασμὸν τοῦ σκευοφύλακος Σκύρου Γεωργίου εἰς τὸ τοῦ σακελλαρίου ἀξίωμα ὄρα λ. χ. ἐν τῷ ἀπὸ 1634 γράμματι τοῦ Π. Κυρίλλου Α' τοῦ Λουκάρως ἐν Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, 2, σ. 273 καὶ ἐν Δ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Σκύρος, σ. 135.

² Ὅρα Σ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, Ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας τῆς Κερκύρας, σ. 71.

³ Ὅρα Ἰουστινιάν. Νεαράν μ', προοίμ. § 1.

⁴ Ὅρα πρ. ι' συνόδ. Χαλκηδόνος παρὰ Hardouin, 2, σ. 517.

⁵ Σκευοφύλακες διάκονοι ἦσαν λ. χ. ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν ἰδ' αἰῶνα Δημήτριος ὁ Βαλαμίων καὶ Γεώργιος ὁ Περόδικος ὑπερμεσοῦντος τοῦ ἰδ' αἰῶνος (Act. Chiland. 329), ἐν τῇ μητροπόλει Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ἰγ' αἰῶνα ὁ Ἰωάννης. Ὅρα ἐν *Byzantinische Zeitschrift*, 7, σ. 73.

⁶ Οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἱεροσολύμων. Ὅρα λ. χ. Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, βίον ἁγίου Εὐθυμίου. «*κληρικὸς τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἦν σκευοφύλαξ καὶ χωρεπίσκοπος*», Cotelarii, *Monumenta ecclesiae Graecae*, 4, σ. 44.

⁷ Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Λακεδαιμονίας κατὰ τὸν ια' αἰῶνα ἐχειροθετήθη καὶ οὐχὶ ὡς σφαλερῶς γράφεται ἐχειροτονήθη σκευοφύλαξ ὁ Παρασκουντηνὸς κατασταθεὶς τοιοῦτος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου

V. Τινές τῶν πατριαρχῶν ὑπῆρξαν πρότερον σκευοφύλακες¹.

VI. Τῷ σκευοφύλακι προσήκει 1. τὸ ἐπιμελεῖσθαι Α' τῶν ἱερῶν σκευῶν, κειμηλίων, ἀγίων λειψάνων, ἀμφίων καὶ ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων², ἰδίᾳ δὲ α' τὸ καταγράφειν ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ *καταστίχῳ* («προσέχειν δὲ τὰ κατὰ στίχα τοῦ πατριαρχικοῦ χαρτοφυλακίου»³), ὑποβαλλομένῳ μετὰ τῶν γενομένων μεταβολῶν δις τοῦ ἐνιαυτοῦ τῷ ἀρχιερεῖ⁴, β' τὸ ἀντικαθιστᾶν τὰ φθαρέντα λειτουργικὰ βιβλία καὶ ἱερὰ ἄμφια διὰ νέων⁵, γ' τὸ μεριμνᾶν, εἰ δυνατὸν, περὶ τῆς ἐν ἰδίῳ φωτογραφικῷ λευκώματι διασώσεως τῶν μείζονος σπουδαιότητος παλαιότερων⁶. Β' Τῆς ἐν τῷ ναῷ ψαλμωδίας καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ κοσμιότητος καὶ εὐταξίας, μάλιστα κατὰ τὰς μεγίστας τῶν ἑορτῶν συνελύσεις διὰ τὴν κατ' αὐτὰς ἀνάγκην μείζονος ἡσυχίας καὶ τάξεως· διὸ καὶ ὀφείλει νὰ παροτρύνῃ (*διεγείρῃ*) πρὸς τε τὰς καθ' ἡμερινὰς ὕμνωδίας καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ναοῦ ἐπιμέλειαν τοὺς ἐκκλησιάρχας, τοὺς κανοάρχας, τὸν προσμονάριον καὶ τοὺς ἐξουβίτορας⁷. Γ' Τῶν ἐν τῇ ἐπισκοπῇ μὴ ἔχουσῶν ἱερεῖς (*χηρευσασμένων*) ἐκκλησιῶν, αἵτινες τελοῦσιν ὑπὸ τὴν *ἐπίσκεψιν* αὐτοῦ, ὡς καὶ πάντων τῶν ἱερῶν αὐτῶν⁸.

Μονεμβασίας καὶ ἐξάρχου πάσης Πελοποννήσου Γρηγορίου. Ὅρα τὸ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας χρονικὸν ἐν *Βυζαντίδι*, 1, 1909, σ. 68 καὶ ἐν *Νέῳ Ἑλληνομνήμονι*, 9, 1912, σ. 247.

¹ Οὕτως ἐκ τῶν μετέπειτα πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ὁ Φλαβιανὸς ὁ τῷ 447 αἰρεθεὶς πατριάρχης ὑπῆρξε σκευοφύλαξ τῆς ἀγίας Σοφίας, ὁ τῷ 693 αἰρεθεὶς πατριάρχης Καλλίνικος ὑπῆρξε σκευοφύλαξ τοῦ ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν.

² Ὅρα Μ. Εὐχολόγιον, τάξιν ὀφφικ. Μ. ἐκκλησ. ἐν Συντ. 5, σελ. 535-536, ἐρμην. ὀφφικ. Μ. ἐκκλησ., αὐτ. σ. 535 σημ., Κωδίνιον Κουροπαλάτου ὀφφικ. Μ. ἐκκλησ., αὐτ. σ. 531, Βαλασαμῶνος μελέτην κλπ., αὐτ. 4, σ. 534, Συμεὼν Θεσσαλονίκης, περὶ χειροτονιῶν κεφ. γ' σ. 152 καὶ τὴν ἀπὸ 1398 ὑποτύπωσιν τοῦ Π. Ματθαίου τοῦ Α', ἐν βιενναίῳ ἱστορ. ἑλλην. κώδικι ἀριθ. 55 φύλ. 50α, ὡς καὶ ἀρθρ. 57 τοῦ σχεδίου κανονισμοῦ ἢ συντάγματος ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος τοῦ συνταχθέντος κατὰ τὰ πρακτικὰ τῆς πρὸς τοῦτο κατασταθεῖσης τῆ 15 Μαρτίου 1833 ἑπταμελοῦς ἐπιτροπείας, καθ' ὃ τῷ σκευοφύλακι προσήκειν ἡ ἐποπτεία τῶν ἱερῶν λειψάνων, ἀμφίων, βιβλίων καὶ καθόλου τῶν τῆς ἐπισκοπῆς ἱερῶν σκευῶν, ἰδίᾳ δὲ τῶν τῆς μητροπόλεως.

³ Ὅρα τάξιν ὀφφικ. Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ. 5, σ. 535.

⁴ Ὅρα α' κατάλογον ὀφφικίων ἐν Εὐχολογίῳ ἐκδ. Γοάρου, σ. 223.

⁵ Ὅρα τὴν ἀπὸ 1398 ὑποτύπωσιν τοῦ Π. Ματθαίου τοῦ Α' ἐν βιενναίῳ ἱστορ. ἑλλην. κώδικι ἀριθ. 55, φύλ. 50 α'.

⁶ Οὕτω διὰ τῆς ἀπὸ Δεκεμβρίου 1913 πρὸ τῆς πατριαρχικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἀγνωσθείσης ἐκθέσεως τῆς ἐπὶ τοῦ ἀγίου μύρου καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ σκευοφυλακίου διαρκοῦς ἐπιτροπείας προϋτάθη ἡ τῶν ἐφθαρμένων ἀμφίων ἀντικατάστασις, ἡ τῶν μείζονος δὲ σπουδαιότητος τῶν ἀντικατασταθησομένων διάσωσις ἐν ἰδίῳ φωτογραφικῷ λευκώματι. Ὅρα ἐν *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*, ἔτ. ΛΔ', 1913, σ. 438.

⁷ Οὕτω κατὰ τὴν ἀπὸ 1398 ὑποτύπωσιν τοῦ Π. Ματθαίου τοῦ Α' ἐν βιενναίῳ ἑλλην. ἱστορ. κώδικι ἀριθ. 55 φύλ. 50α.

⁸ Ὅρα ἐρμηνείαν ὀφφικ. Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ. 5, σ. 535, σημ. καὶ Μ. Εὐχολόγιον.

2. Ὡς πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν οὐσίαν· Α' τὸ πράττεσθαι τὰς προσόδους τῆς ἐκκλησίας, διδόναι δ' ἐξ αὐτῶν τοῖς κληρικοῖς τὰ αὐτοῖς προσήκοντα¹, Β' τὸ συμπράττειν μετὰ τοῦ οἰκονόμου ἐν τῇ ἐπὶ διεκδικήσει τῶν παρανόμως ἐκποιηθέντων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἀσκουμένη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἀγωγῇ². Γ'. Ἔστιν ὅτε διδόναι τῷ πατριάρχῃ τὰ αὐτῷ προσήκοντα ἐξάρχικα δικαιώματα τὰ ὑπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ὀφειλόμενα³.

3. Ὡς πρὸς τὰ δικαστικά· τὸ μετέχειν τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου («ἔστι καὶ εἰς κρίσεις»⁴), τοῦ δικάζοντος οὐ μόνον πειθαρχικά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν οὐσίαν ἀφορῶντα⁵.

4. Ὡς πρὸς τὸ τελετουργικόν· Α' τὸ ἀναγιγνώσκειν τὸ εὐαγγέλιον α' τῷ ἀγίῳ καὶ μεγάλῳ σαββάτῳ⁶ καὶ β' κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ⁷. Β' Τὸ κατὰ τὴν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν ἴστασθαι αὐτὸν πρὸ τοῦ σκευοφύλακιο, διδόναι

¹ Ὅρα ἐρμηνεῖαν ὀφφικ. Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ. 5, σ. 535, σημ. καὶ Μ. Εὐχολόγιον.

² Ὅρα νόμον 21 Κώδικ. Ἰουστινιαν. 1, 2, καὶ Φωτίου νομοκάνονα Β', β' ἐν Συντ., 1, σ. 108. Ὅρα καὶ Κ. Μ. ΡΑΛΛΗ, Ἀναπαλλοτριώτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας, β' ἐκδ. σ. 82 καὶ τοῦ αὐτοῦ, Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος τοῦ οἰκονόμου σ. 8.

³ Οὕτως ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ὅστις ἐδόθησαν ἐξαρχικῶς τὰ περὶ τὴν Φιλαδέλφειαν πατριαρχικά δίκαια καὶ δὴ τὸ Κουλαῖ ἢ Κόλιδα καὶ τὰ Σύναδα, ὑπέσχετο παρέχειν κατ' ἔτος τῷ πατριαρχικῷ κελλίῳ ὑπέρπυρα εἴκοσι πρὸς ἐκτέλεσιν δὲ τῶν ὑπεσχημένων ἐπεμφε κατ' Ἰούλιον τοῦ 1394 διὰ τοῦ σκευοφύλακος Προύσης ὑπέρπυρα δέκα, εἴτα δ' αὖθις ὑπέρπυρα πέντε, ἅτινα καὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Μ. σκευοφύλακος. Ὅρα τὴν ἀπὸ 13 Μαΐου 1394 συνοδικὴν σημείωσιν τοῦ Π. Ἀντωνίου τοῦ Δ' ἐν Α. Ρ., 2, σ. 209-210.

⁴ Ὅρα ἐρμηνεῖαν ὀφφικ. Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ., 5, σ. 535 σημ. καὶ Μ. Εὐχολόγιον.

⁵ Οὕτω τοῦ μητροπολιτικοῦ δικαστηρίου Θεσσαλονίκης τοῦ ἐκδικάσαντος ὑπόθεσιν ἀφορῶσαν εἰς τὴν μονὴν τῶν Ἰβήρων μετέσχε πρὸς τοῖς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόποις καὶ ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσι καὶ ὁ Μ. σκευοφύλαξ τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Πέτρος ὁ Βουλεξᾶνος. Ὅρα ἐν Γρηγορίῳ Παλαμᾷ, 2, σ. 253-254, τοῦ μητροπολιτικοῦ δικαστηρίου Σερρών ὑπερμεσοῦντος τοῦ ἰδ' αἰῶνος τοῦ ἐκδικάσαντος ὑπόθεσιν ἀφορῶσαν εἰς μετόχιον τῶν μονῶν Ἐσφιγμένου καὶ Κασταμονίτου μετέσχε πρὸς ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσι καὶ ὁ σκευοφύλαξ τῆς μητροπόλεως Σερρών Ἰωάννης Θεοδώρου ὁ Ἀστυπαλεὺς. Τὴν ἀπὸ Αὐγούστου 1365 ἀπόφασιν τοῦ εἰρημένου δικαστηρίου ὅρα ἐν Actes d'Esphigmenou, publiés par Louis Petit et W. Regel, σ. 37-40. Ὁ σκευοφύλαξ τῆς ἐπισκοπῆς Ἐλιβίων συνυπέγραψε τὴν ἀπὸ Νοεμβρίου 1378 ἀπόφασιν τοῦ μητροπολιτικοῦ δικαστηρίου Ζιχνῶν (Act. Chiland., σ. 334). Ἐν τῷ πατριαρχικῷ δικαστηρίῳ τοῦ Π. Νεῖλου κατὰ τὴν 2 Μαρτίου 1382 παρῆν πρὸς ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσι καὶ ὁ Μ. σκευοφύλαξ περὶ τῆς ἐν αὐτῷ δηλώσεως τοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἀπὸ τῆς μονῆς τοῦ Κοσμεϊδίου καὶ ἐκκλησιάρχου ὅρα ἐν Α. Ρ. 2, σ. 37. Καὶ παρ' ἡμῖν ὁ σκευοφύλαξ ἀρχαιότερον ἦτο ἐν τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου κατὰ τὸ ἀπὸ 24 Ἀπριλίου 1856 Β. Δ. Ὅρα Κ. Μ. ΡΑΛΛΗ, Πόινικὸν δίκαιον τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, 1907, σ. 467.

⁶ Ὅρα ἐρμηνεῖαν ὀφφικίων Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ., 5, σ. 535 σημ.

⁷ Ὅρα τᾶξιν ὀφφικ. Μ. ἐκκλησίας, αὐτ., σ. 536.

δ' ἐξ αὐτοῦ τὰ ζητηθησόμενα ἱερὰ σκεύη, ἄμφια, βιβλία καὶ κηρόν¹. Γ' Τὸ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ σταυροῦ βασιτάζειν τὸν τίμιον σταυρὸν ἐν κατοξέῳ φελονίῳ ἐστολισμένον², τὸ δ' ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ναῷ τῆς ἁγίας Σοφίας κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ μετὰ τὸ δόξα ἐν Ὑψίστοις θεῷ λεγόμενον τρισάγιον ἠγεῖσθαι αὐτὸν (τὸν Μ. σκευοφύλακα) μετὰ τῶν τιμίων ξύλων τοῦ εἰσερχομένου πατριάρχου³. Δ' Τὸ προσφέρειν τὸν μέλλοντα δέξασθαι τὴν μικρὰν σφραγίδα ἐν τοῖς ἀριστεροῖς⁴.

5. Τὸ ἔστιν ὅτε Α' λύειν αὐτῷ προβαλλόμενα λειτουργικὰ ζητήματα. Οὕτω λήγοντος τοῦ ἰζ' αἰῶνος ὁ Μ. σκευοφύλαξ Βαρίσιος ἢ Μπαλάσιος⁵ ἔγραψεν ἀπόκρισιν μικρὰν πρὸς τοὺς ἐρωτήσαντας ποῦ δὴ τίθεσθαι τὴν μερίδα τῆς Παναγίας ἐν τῇ ἱερᾷ προσκομιδῇ⁶, Β' παρίστασθαι μετ' ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν ἀξιωματικῶν κατὰ τὰς ὑποσχέσεις τὰς διδομένας ὑπὸ κληρικῶν περὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον μὴ παραβάσεως τῶν αὐτοῖς προσηκόντων⁷. Γ' συνυπογράψαι α' συνοδικοὺς τόμους⁸, β') συνοδικὰς καθόλου πράξεις συνόδων· αα πατριαρχικῶν⁹. Οἱ συνυπογράφωντες τοιαύ-

¹ Ὅρα Μ. Εὐχολόγιον καὶ τάξιν ὀφικίων Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ., 5, σ. 536.

² Ὅρα ὀφικ. Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ., 5, σ. 536.

³ Ὅρα DMITRIEWSKIJ, Τυπικὰ σ. 5, καὶ ἐν Ἱεροῦ Συνδέσμου, ἔτ. 19, 1915, ἀριθ. 248, σ. 9.

⁴ Ὅρα τάξιν ὀφικίων Μ. ἐκκλησίας ἐν Συντ., 5, σ. 535-536.

⁵ Τοῦτου ὡς μελωδοῦ γίνεται μνηεὶα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 35 τοῦ ἰη' αἰῶνος κώδικι τῆς μονῆς Προσοῦ ἐν φύλ. 78β, 106α, 111α, 163α, 165β, 168α, 172α, 174α, 177α, 180α, 181β, 182α, 184α, 185β, 186β. Ὅρα ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι, 10, (1913) σ. 310.

⁶ Ἡ ἀπόκρισις αὕτη ὑπῆρχεν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς. Ὅρα Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Κατάλογον χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς, ἐν Σμύρνῃ 1877 σ. 40.

⁷ Ὅρα τὴν ἀπὸ Αὐγούστου 1386 ὑπόσχεσιν τοῦ ἱερέως Ἀνδρονίκου τοῦ Βασιλικῆς περὶ τοῦ ὅτι θὰ ἀπέχετο πάσης φαισογραφίας καὶ κακῆς πράξεως ἐν Α. Ρ., 2, σ. 89-90.

⁸ Οὕτως ὁ Μ. σκευοφύλαξ Χρυσόσκουλος συνυπέγραψε τὸν ἀπὸ Μαΐου 1641 καταργητικὸν τῶν ζητειῶν τοῦ κλήρου συνοδικὸν τόμον τοῦ Π. Παρθενίου Α' τοῦ Γέροντος. Ὅρα ἐν Π. Ε., 3, σ. 292.

⁹ Οὕτως ὁ σκευοφύλαξ Ἰωάννης συνυπέγραψε τὴν ἀπὸ Δεκεμβρίου 1670 συνοδικὴν περὶ καθαιρέσεως τοῦ Συναίου Ἀνανίου ἀπόφασιν τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίου Γ' τοῦ Μορώνη καὶ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου (Π. Ε. 2, 381), ἀφορῶσαι εἰς παροχὴν συγγνώμης πρὸς ἐπταικότας ἐπισκόπους. Οὕτω ἐδόθη συγγνώμη τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Συναίου Λαυρεντίῳ διὰ πράξεως τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς συνόδου λήγοντος τοῦ ἰη' αἰῶνος. Ὅρα τὸ ἀπὸ 1599 συνοδικὸν γράμμα τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων Σωφρονίου τοῦ Δ' καὶ Ἀντιοχείας Ἰωακείμ ἐχόντων τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Π. Κωνσταντινουπόλεως Ματθαίου τοῦ Β' καὶ τοῦ τελευτήσαντος προκατόχου αὐτοῦ Ἱερεμίου τοῦ Β', δημοσιευθὲν ὑπὸ Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ, ἐν Ἀναλέκτοις Ἱεροσολυμιτικῆς Σταχυολογίας, 2, σ. 270-272, πληρέστερον δ' ὑπὸ τοῦ ν. DOBSCHÜTZ ἐν Byzantinische Zeitschrift, 15, σ. 247-251 καὶ ὑπερ συνυπέγραψαν πρὸς ἄλλοις δύο ἐπισκόπους καὶ ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσιν καὶ οἱ σκευοφύλακες τοῦ παναγίου Γάφου Μιωσῆς καὶ Μιχαήλ. Ὁ Μ. σκευοφύλαξ Ἰωάννης συνυπέγραψε τὸ ἀπὸ 1672 διατακτικὸν πατριαρχικὸν ἀφιερωτικὸν συνοδικὸν γράμμα τοῦ Π. Διονυσίου τοῦ Δ' Ὅρα ἐν Π. Ε., 3, σ. 343.

τας συνοδικὰς πράξεις Μ. σκευοφύλακες τῆς Μ. ἐκκλησίας ἔστιν ὅτε ἐδήλουν ὅτι εἶχον καὶ τὴν γνώμην ἀρχιερέων τινῶν¹, ββ) ἄλλων ἐλαττόνων συνόδων². γ' εἰς δικαιοπραξίας ἀφορῶντα γράμματα, ὡς πρατήρια³, ἀφιερώσεως γράμματα καὶ δωρητήρια⁴, καὶ καθόλου ἐκδοτήρια⁵, καὶ ἄλλα συμφωνητικά⁶, διαθήκας⁷, δηλωτήρια γράμματα⁸, διαλύσεις καὶ συμβιβασμοὺς⁹ καὶ γράμματα ἀφορῶντα κτηματικὰς καθόλου ὑποθέσεις¹⁰,

¹ Οὕτως ἐν τῇ ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1602 τοῖς Παντοκρατορινοῖς ἐπιδοθέντι συνοδικῷ γράμματι τοῦ Π. Νεοφύτου τοῦ Β' ἀπαντᾷ ἡ ὑπογραφή τοῦ Μ. σκευοφύλακος τῆς Μ. ἐκκλησίας μετὰ τῆς δηλώσεως ὅτι εἶχε καὶ τὴν γνώμην τοῦ Λαοδικεῖας καὶ τοῦ Βάρνης. Ὅρα ΣΑΘΑ, βιογραφ. σχεδ. Ἰερεμίου, σ. 54-55.

² Οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Χίου πρὸς τοὺς ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσι συνυπέγραψε τὴν ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1671 πράξιν τῆς χιακῆς συνόδου τοῦ προέδρου ταύτης Ἰγνατίου καὶ ὁ σκευοφύλαξ Ἀντωνίου. Ὅρα Α. Π. ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Ἑλληνικὰ γράμματα σ. 44.

³ Οὕτω συνυπέγραψε λ.χ. ἐν τῇ μητροπόλει Σερρών ὁ σκευοφύλαξ Ἰωάννης ὁ Μοδηνὸς τὰ τῆς μονῆς Χιλανδαρίου πρατήρια ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1323 Ἀδάμ τοῦ Πρωτοψάλτου (Act. Chiland., σ. 200), ἀπὸ Σεπτεμβρίου 1324 Ἄννης τῆς Τομπραίνου (αὐτ. σ. 207), καὶ Καλῆς τῆς Πάρδου (αὐτ. σ. 208), ἀπὸ Μαΐου 1325 Μιχαὴλ Κομνηνοῦ τοῦ Πελαργοῦ (αὐτ. σ. 217), ἀπὸ Μαρτίου 1326 Μιχαὴλ τοῦ Τζάπαρη καὶ τῆς συζύγου αὐτοῦ Εἰρήνης (αὐτ. σ. 221), ἀπὸ Ἀπριλίου 1326 Σταματικῆς τῆς Παραϊωάννου (αὐτ. 223) σημ. ἀπὸ 1323-1326 Σερραίων τινῶν (αὐτ. σ. 227), ἐν τῇ μητροπόλει Καισαρουπόλεως ὁ σκευοφύλαξ Δημήτριος ὁ Βαρσαμὸς τὸ ἀπὸ Φεβρουαρίου 1320 πρατήριον τῆς μονῆς Χιλανδαρίου καὶ Βασιλείου τοῦ Μοδηνοῦ (αὐτ. σ. 130), τὸ ἀπὸ Αὐγούστου 1321 τῆς αὐτῆς μονῆς καὶ τῆς μοναχῆς Μαρίνης (αὐτ. σ. 157), ἐν τῇ μητροπόλει Θεσσαλονίκης τὸ ἀπὸ Ἰανουαρίου 1327 τῆς αὐτῆς μονῆς καὶ Εὐλογίας τῆς μοναχῆς ὁ Μ. σκευοφύλαξ Δημήτριος ὁ Διαβασημέρης (αὐτ. σ. 235), ἐν τῇ μητροπόλει Ζιχωνῶν ὁ σκευοφύλαξ Λέων ὁ Κωνστομικρὸς τὸ ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1353 μοναχοῦ τινος ἐκ Ζιχωνῶν καὶ τῆς αὐτῆς μονῆς (αὐτ. σ. 292).

⁴ Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Θεσσαλονίκης τὸ ἀπὸ Ἰουνίου 1531 ἀφιερώσεως γράμμα τοῦ μητροπολίτου Ἰωάσαφ τοῦ Α' συνυπέγραψεν ὁ Μ. σκευοφύλαξ Ἰωάννης (*Byzantinische Zeitschrift*, 7, 1898, σ. 71-73), ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἄνδρου τὸ ἀπὸ 1790 ἀφιερωτήριον γράμμα συνυπέγραψε καὶ ὁ σκευοφύλαξ Ἄνδρου (Ν. ΒΕΗ, Κῶδιξ Σύρου καὶ Ἄνδρου, σ. 19-20, 22), τὸ ἀπὸ Φεβρουαρίου 1321 πρὸς τὴν μονὴν Χιλανδαρίου δωρητήριον τοῦ Προνονάγγου. Ὅρα Act. Chiland. σ. 141.

⁵ Οὕτω τὸ ἀπὸ 1344 ἐκδοτήριον τῆς μοναχῆς Ὑπομονῆς συνυπέγραψεν ὁ σκευοφύλαξ Σερρών Θεόδωρος ὁ Τζεμπέας (*Byzantinische Zeitschrift*, 3, σ. 298), ἐν τῇ μητροπόλει Σμύρνης ὁ Μ. σκευοφύλαξ Κωνσταντῖνος ὁ Σταφῆδακας συνυπέγραψε τὸ ἀπὸ Ἰουλίου 1274 ἐκδοτήριον τῆς μοναχῆς Μάρθας τῆς Θρακησίνης ὑπὲρ τοῦ μετοχίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ὅρα Α. Δ., 3, σ. 108.

⁶ Οὕτω τὸ ἀπὸ Μαΐου 1362 συμφωνητικὸν γράμμα τοῦ λογοθέτου τῆς μητροπόλεως Ζιχωνῶν Δημητρίου τοῦ Βάρδα υπέγραψεν ὁ σκευοφύλαξ Λέων ὁ Κωνστομικρὸς. Ὅρα Act. Chiland., σ. 311.

⁷ Οὕτως ὁ σκευοφύλαξ Σερρών Σέργιος ὁ Συναδηνὸς συνυπέγραψε τὴν ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1353 διαθήκην καὶ ὑποτύπωσιν τοῦ ἱερομονάχου Ἰακίνθου, ἰδρυτοῦ τῆς παρὰ τὰς Σέρρας Νέας μονῆς Act. Chiland., σ. 297.

⁸ Οὕτως ἀπαντᾷ ἡ ὑπογραφή τοῦ σκευοφύλακος Ἰωάννου Θεοδώρου τοῦ Ἀστυπαλείου ἐν τῇ ἀπὸ Αὐγούστου 1365 τῇ μονῇ Ἐσφιγμένου ἐπιδοθέντι *δηλωτηρίῳ γράμματι*. Ὅρα Actes d'Esphigmenou, σ. 40.

⁹ Οὕτως ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Κνωσοῦ ἡ Χάνδακος τὴν ἀπὸ 25 Αὐγούστου 1118 λύσιν τῆς διαφορᾶς Ἀχιλλίου τοῦ Λιμενίτου καὶ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Μένικος συνυπέγραψεν ὁ σκευοφύλαξ Καλλίνικος. Ὅρα ἐν Α. Δ., 6, σ. 99.

¹⁰ Οὕτως ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Σταγῶν τὸ ἀπὸ 1422 σιχνογραφικὸν γράμμα περὶ τινων διαφορῶν τοῦ Μετεώρου συνυπέγραψε καὶ ὁ σκευοφύλαξ Ἰωάννης. Ὅρα ἐν *Βυζαντιδί*, 2, σ. 51.

δ' γράμματα περιέχοντα αιτιάματα κατὰ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου¹, ε' πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, ὡς αἰτήσεις πρὸς ὑλικὴν ἐπιουριαν² ἢ ἄλλα³ Δ'. Καθίστασθαι μετ' ἄλλων ἐπιτρόπους καὶ φροντιστὰς πατριαρχικῶν ναῶν καὶ σχολείων⁴ Ε' Τὸ διατρίβειν περὶ φιλολογικὰ καὶ καθόλου γραφικὰ⁵ καὶ ἀστρονομικὰ διὰ μέτρων ποικίλων καὶ διαλέκτων⁶. ΣΤ' Τιμησθαι ἄ' τῷ τίτλῳ μέγας καὶ δῆ, οὐ μόνον ἐν τῇ Μ. ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλαις μητροπόλεσιν, ὡς τῇ τῆς Σμύρνης⁷, β' τῇ προσωνομίᾳ εὐγενέστατοι καὶ ἐντιμώτατοι⁸, γ' καὶ ἐτέρῳ ἐκκλησιαστικῷ ἀξιώματι, ὡς ἀ' τῷ τοῦ ταβουλλάρου⁹

¹ Οὕτως ὁ Μελενίκου σκευοφύλαξ μετὰ τοῦ σακελλαρίου, τοῦ χαρτοφύλακος καὶ τοῦ πρεσβυτέρου Ἀλέξιου τοῦ Ἰαλέα ὑπέβαλον αἰτιάματα διὰ λιβέλλου γράμματος τῷ πατριάρχῃ Ἰωάννῃ τῷ ΙΙ' κατὰ τοῦ ἑαυτῶν μητροπολίτου Μελενίκου, ὅστις διὰ τῆς ἀπὸ Ἀπριλίου 1316 παραδηλώσεως προσεκλήθη ἵνα προσέλθῃ καὶ δώσῃ λόγον περὶ τῶν κατ' αὐτοῦ αἰτιαμάτων (Α. Ρ., 1, σ. 50), ὁ σκευοφύλαξ Μιχαὴλ ὁ Σαβῖνος καὶ ὁ σκευοφύλαξ Ἰωάννης ὁ Βούργος μετ' ἄλλων λατινιζόντων ἱερέων τῆς Κορωναίων ἐκκλησίας ἔγραψαν γράμμα διαμαρτυρικὸν κατὰ τοῦ ἑαυτῶν ἐπισκόπου Βησσαρίωνος, ὅπερ ὅμως δὲν ἀπυθῆναι τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, μηδὲ τῷ ᾧ ὑπέκειτο ὁ ἐπίσκοπος Κορώνης μητροπολίτη Μονεμβασίας. Ὅρα ἐν *Γρηγορίῳ Παλαμᾷ*, 3, 1911, σ. 405. Ὁ τῆς μητρόπολεως Μηδείας σκευοφύλαξ, ὡς καὶ ὁ σακελλάριος καὶ ὁ χαρτοφύλαξ διὰ τὴν ἀπειρή πρὸς τὸν ἑαυτῶν μητροπολίτην συμπεριφορὰν προσεκλήθησαν ἵνα προσέλθωσι πρὸ τῆς ἱερᾶς συνόδου διὰ τῆς ἀπὸ 1402 συνοδικῆς κλήσεως τοῦ Π. Ματθαίου τοῦ Α'. Ὅρα ἐν Α. Ρ., 2, σ. 571.

² Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Τρίκκης τὸ ἀχρονολόγητον (ἀλλὰ πάντως ἀπὸ μεσοῦντος τοῦ ἴ' αἰῶνος) γράμμα μονῶν τῶν Μετεώρων καὶ ἄλλων παρα τὰ Τρίκαλα μονῶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μολδαβίας Ἰωάννην Βασιλείον βοεβόδαν τὸ δημοσιευθὲν ὑπὸ Ν. Βέη ἐν Βυζαντίδι 1, 1909, σ. 279-283, συνυπέγραψε καὶ ὁ σκευοφύλαξ Ἰωάννης.

³ Οὕτω τὸ ἀπὸ 17 Δεκεμβρίου 1806 γράμμα Ἰδραίων οἰκοκυραίων αἰτησαμένων τὴν τοῦ Γεωργίου Βούλγαρη παραμονὴν καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1807 ὡς διοικητοῦ (ζαμπίτη) τῆς νήσου, ἀνάκλησιν δὲ τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ ὑπέγραψε πρὸς τῷ τῆς νήσου σακελλαρίῳ καὶ σακελλίῳ καὶ ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς ἄρχουσιν καὶ ὁ τῆς νήσου σκευοφύλαξ. Ὅρα ἐν *Ἱερῶ Συναδέσμῳ*, ἔτ. 20, 1916, ἀριθ. 277, σ. 12-13.

⁴ Οὕτω ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας ὁ σκευοφύλαξ Χατζηαγγελῆς διὰ τοῦ ἀπὸ 13 Αὐγούστου 1775 γράμματος τοῦ Π. Ἀλεξανδρείας Κυπριανοῦ κατεστάθη μετ' ἄλλων τινῶν ἐπίτροπος καὶ φροντιστὴς τοῦ ἐν Καίρῳ πατριαρχικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ ἑκεῖ ἱδρυθέντος σχολείου. Ὅρα ἐν *Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ*, 12, 1913, σ. 304.

⁵ Οὕτω ἸΑΛΡΙΩΝΟΣ ΚΙΓΓΑΛΑ, τοῦ Κυπρίου, Χρονολογία τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης.

⁶ Ἐγγραφή διὰ χειρὸς Σκαρλάτου Ρωσσέτου Μ. σκευοφύλακος. Ὅρα ἐν *Νέῳ Ἑλληνομνήμονι*, 16, 1922, σ. 27 καὶ ἡγουμένην ὑποσημείωσιν.

⁷ Οὕτως ἐν τῇ μητροπόλει Σμύρνης ἦν τετιμημένος τῷ τίτλῳ μέγας κατὰ τὸν ἰγ' αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα, σκευοφύλαξ.

⁸ Οὕτως ἐπὶ τοῦ διπλώματος τοῦ εὐαγγελίου τοῦ μητροπολιτικοῦ τῶν Σερρών ναοῦ κεῖται ἐπιγραφή, καθ' ἣν τὸ ἐπικόσημα τοῦ βιβλίου ἐγένετο «διὰ συνδρομῆς τοῦ ἐντιμωτάτου ἄρχοντος κυρίου Λέοντος τοῦ καὶ σκευοφύλακος τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Σερρών», ἐν *Byzantinische Zeitschrift*, 3, σ. 259.

⁹ Οὕτως ὁ μεγαλοναῦτης σκευοφύλαξ Δημήτριος ὁ Διαβασημέρης κατὰ τὸ ἔτ. 1322 καὶ ἐπ. ἦν ἄμα καὶ ταβουλλάριος. Ὅρα Act. Chiland., σ. 181, 186, 202, 220, 235.

ἦ, ββ' τῷ τοῦ δικαιοφύλακος¹. Ζ' Ἔχειν πρὸς τὸ ὑπουργεῖν αὐτῷ ἴδιον ὑπουργὸν καὶ δῆ, τὸν χαρτουλάριον τοῦ σκευοφυλακίου².

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ.—Modifications morphologiques de la rétine de la grenouille adaptée à la lumière et à l'obscurité*, par S. Dontas, G. Cosmétatos, et A. Kotsaftis.

Nous communiquons à l'Académie nos constatations histologiques découlant des recherches expérimentales, sur l'influence de la lumière solaire sur la rétine de la grenouille et sur son adaptation à l'obscurité. Ces recherches ont été faites à l'Institut de Physiologie de l'Université d'Athènes.

Une première et brève communication à ce sujet a été faite par nous au 14e Congrès International de Physiologie à Rome en 1932, ainsi qu'on peut s'en rendre compte en lisant le résumé de cette communication publié dans les «Comptes rendus de ce Congrès». (Voir Sunti delle Comunicazioni Scientifiche, p. 59, Roma).

Dans la communication, que nous présentons aujourd'hui à l'Académie, nous exposons pour la première fois notre procédé d'expérimentation, ainsi que la méthode histologique que nous avons employée pour l'examen de la rétine. Nous décrivons aussi en détails les modifications qui surviennent dans les éléments rétinien sous l'influence de la lumière et de l'obscurité, et enfin nous joignons les dessins des préparations microscopiques relatifs à notre travail.

La méthode histologique que nous avons employée pour toutes nos expériences a été la suivante: Après énucléation de l'œil, ce dernier fut fixé dans une solution de sublimé à 6% puis durci à l'alcool. Ensuite après détachement avec attention de la rétine et de la choroïde, ces membranes furent déshydratées, puis incluses dans la celloidine.

Les coupes ont été colorées d'une part par le procédé de Birch-Hirschfeld (Thionine-Crythrosine), et d'autre part par la méthode personnelle sui-

¹ Οὕτως ὑπερμεσοῦντος τοῦ ἰδ' αἰῶνος Γεώργιος ὁ Περδίκης ἦν ἄμα σκευοφύλαξ καὶ δικαιοφύλαξ. Ὅρα ἐν Act. Chiland., σ. 329.

² Ὅρα τὴν ἡ' ἀπόκρισιν πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Δυρραχίου Κωνσταντῖνον τὸν Καβάσιλαν τοῦ ἐπισκόπου Κίτρους Ἰωάννου, ἐν Συντ., 5, σ. 410.

* Σ. ΔΟΝΤΑ, Γ. ΚΟΣΜΕΤΑΤΟΥ, Α. ΚΟΤΣΑΪΤΗ.—Μορφολογικαὶ μεταβολαὶ τοῦ ἀμφιβληστρεοειδοῦς τοῦ βατράχου προσαρμοζομένου εἰς τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος.